

De ratio van deze ingrepen gaven wij al weer: wat aan graan beschikbaar kwam, moest in de eerste plaats voor het brood gereserveerd blijven. Wel te verstaan: er moest méér graan komen. Men trachtte dat in de eerste plaats te bereiken door de roggeteelt te stimuleren: het rogge-areaal werd van ca. 230 000 ha (1940) tot ca. 320 000 ha (1943) uitgebreid. Maar er waren ook meer aardappelen nodig en, doordat de melkproductie daalde en geen vetten meer van overzee aangevoerd konden worden, ook meer landbouwproducten die vetten konden opleveren: koolzaad in de eerste plaats. Dus werd het aardappel-areaal geleidelijk van 130 000 tot 210 000 ha uitgebreid, het koolzaad-areaal van 3 000 tot 50 000 ha. Wat de genoemde producten betrof, werd de gezamenlijke betaalde oppervlakte dus met ca. 217 000 ha uitgebreid en daar kwam nog eens 9 000 ha bij die nodig waren voor een uitgebreider aanplant van land- en tuinbouwzaden waarvan de invoer ook al weggevallen was; er stond tegenover dat er minder behoefte was aan haver – dat maakte (van '40 op '43) een verschil van 26 000 ha. Al bij al moest dus ca. 200 000 ha extra betaeld worden; die oppervlakte werd in hoofdzaak gevonden (voor ruim 190 000 ha) door grasland te 'scheuren', d.w.z. tot bouwland om te ploegen. Boeren die goed grasland hadden, gingen niet graag tot dat scheuren over. Het mocht dan waar zijn dat de veestapel ingekrompen werd, maar een ieder hoopte, spoedig na de bevrijding weer zijn oorspronkelijk aantal koeien te bezitten, en daar had men dan weer grasland voor nodig – een nieuwe grasmat zou veel tijd vergen. Er waren dus weerstanden. Wie zijn grasland scheurde, kreeg dan ook een flinke premie uitbetaald.

De uitbreiding van de betaalde oppervlakte betekende niet dat de oogsten dienovereenkomstig groter werden. De kunstmest werd namelijk schaars. Alleen kalimestoffen konden nog voldoende ingevoerd worden (Duitsland zorgde voor die invoer), maar fosforzuurmeststoffen waren er nauwelijks meer en de productie van stikstofmeststoffen (voor 90% afkomstig van het stikstofbindingsbedrijf der Staatsmijnen te Lutterade) daalde tot minder dan de helft. De landbouwbodem raakte dus van jaar tot jaar verder uitgeput.

Gaat men alleen op de betaalde oppervlakten af, dan zou men zeggen: er waren voldoende granen voor het brood. Het tegendeel was het geval. Al in de zomer en herfst van '40 bleek het noodzakelijk, 5% aardappelmeel in de voor witbrood bestemde tarwebloem te mengen; van de herfst van '40 tot de herfst van '41 kon men dat nalaten (er werden toen wel al erwten door de bloem gemengd), maar van oktober '41 af ging het percentage aardappelmeel voortdurend stijgen totdat in '43 een vijfde van het brood uit aardappelmeel bestond; de tarwe en rogge die voor de bloem werden gebruikt, werden ook veel verder uitgemalen dan vroeger zodat in de bloem delen van zemelen terecht kwamen. Het leverde alles bijeen een klef en